

Մենք քաղաքը ինչ ինչով էլ լինենք, Մե-
զուի՝ քաղաքացիների և չենք պահանջի,
որ նա չլինի և խելքից վեր՝ դատաւո-
րութիւններ չը տայ, այլ ինչի էլ տանք մեզ
առաջարկել նրան մի համառ հայր՝ ինչ
պատմութեան վրա է նա խոսում։ Այն
նա ի նկատի ունի այն պատմութիւնը, որ
ժամօք է ամեն մէկին՝ արտաքին մարդ-
կուհի։ այդ պատմութիւնը ցոյց է տալիս,
որ արտինքը և վերջը միշտ եղել են եր-
կու հաճախ կուսակցութիւններ։ Բոլոր-
վէն արտինքը հայեացքներով և տեսնելով
ներքին նրանց մէջ եղած զանազանութիւնը
ամենապարզ կերպով երևում է ներկայումս
եթէ չը փոխենայինք ձանձրացնել Մշակի
ընկերացիներին, մենք այստեղ կապաշու-
ցանքինք այդ զանազանութիւնը պատմու-
թան փաստերով։ Այստե ամենայնիւ, եթէ
հարկաւոր լինի այդ՝ պատմութեան երկու
հաւանական է, որ Մեզուի քաղաքացիներ
հիմնովի է մի ուրիշ, զուցէ Մեզուի խոն-
քաղաւան մէջ արտաքին պատմութեան
վրա։ Մենք զրա զեմ հաճախելու ունեն
չունենք։

Այդ պատմութիւնը արդէն լաւ յայտ-
նի է հայ հասարակութիւնը։ Եթէ նրան
լսես, նա զուցէ արտինքի և վերջի ծա-
ցումը զուրա քերի մէջ հրանքի կամ խոր-
անքի։

Մանգիս Բ. Կապուկան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լրագիրները յայտնում են որ այն լուրը որտե-
կ իրը թէ Միւրաշիի խորը խելքովի է։ Ման-
գիսի արտինքը հիմնովի է։ Եթէ կայ է մի
քանակայ Միւրաշիի ազգայնական։

«НОВОЕ ВРЕМЯ» Լրագիրը հաղորդում է որ
նորերում գտել են Ս. Պետրոսովիցի երեք
գաղանի ապարաններ։

Ս. Պետրոսովիցի լինում են այժմ ժողովր-
դական գաղափարաւորներ ամեն տեսակ ար-
քերի վրա։ «ГОЛОСЪ» Լրագիրը խոսեցին նայե-
լիս։

Կան զ նախորդի մեծ նորանկարներ չէ. բայց
ինչ է ինչը։ Երաւ յայտնէ, իր կարգին, խմոր-
անում են, առանց մեկնելու, յայտնի բան է, թէ նա-
յոց եղանակներն ու ժամանակները ուրիշ ընդ-
անում լինել են նախադասութեան։ Եթէ նրան
մեր անցնող անկախորդ նման է արդեւ ֆրան-
սիացւոյ Imparfait-ին, կամ ապաւինի քաղա-
քաւը Conditionnel է թէ Subjonctif և այլն։
Վերին գաղափարում պատմութիւնը, անկա-
կան, նախադասութիւն (СНТАКТИЧЕС) էլ աւել-
րում են, զազափար ունեն բացայայտել և բա-
ցայայտելի կամ յառաջացնել և յառաջացնել
մասին։ Եթէ լինի, զուցէ սա ընկերացի-
ւորական նկարների աշակերտները թուր քե-
րականութիւնը կանգնում են, ուրեմն, արեւել
կարգում ու հասկանում են մեր ընտիր նշի-
նակների երկաթաբուրքները։ Եթէ թէ այն-
պէս լինէր. բայց զորազգայնոր այնպէս չէ. պար-
զեմ մեր միտքը։

Գեղարք թէ աշակերտները կարգում են, որի-
նակի նամար, Նիշիւն երկրորդ յիշատակը, որ
պատմում է թէ նայոց եղանակները՝ այն է՝
Բովսի, Սաւակ, Մեկտ, Նիշի, Սարակ և
այլն՝ Հայաստանի զանազան կողմերից, ևս զի-
մար չնշում են երկրորդի անունները, Արա-
րատից, Տարաշից, Մանգիկից, Բաղրանից,
Տարաշից, Տարաշից, Բաղրանից, Մանգիկից,
Ուստանից և ուրիշ աշխարհներից։ Ժողովի են
այն ժամանակի թագաւորական Արաւոյան քա-
ղաքը, որպէս զի նայոց նախարարների և ժող-
ովրդական հասարակութեան պատմութեան զին Գա-
րիկի վրայի Միւրաշիի յանդուր ինքնաբա-
կին։ Այս հասարակ, ըստ երկայնի, ունի
զմարութիւն չէ բաժանակցում իր մէջ և չե-
զուի քերականական նկարներ և կանգնելին տե-
ղանակ աշակերտը նկարները կը թողնան

լով այդ գաղափարաւորները մեծ աշխարհիւն
ունեն։

Նիշիւն ինքնաբերական մանկ յայտն Ման-
գիսի երաւոյնական զարգի (հանգիստաբար)՝
զիւրեկաբար նախարար է թողնակերի։

Միտայի մէջ ժողովրդի այն մասը, որին ու-
նեաւոր են անուանում և որի մասին հաս-
տատւում են թէ մի քանի տարի առաջ կախ-
վելիցն անցնել էր ուսուցանող երեւելի,
նոր կայրին երգում տալու ժամանակ կրկին
սկսել խորովել զիւրեկ զիւրեկ կախվել երեւել-
ները։ Կախվելի քանակները չուզեցին երգ-
նեցնել ժողովրդին տակով որ իրաւունք չունեն
ուսուցանողներին կախվել երեւելիցն երգ-
նեցնել։ Բայց արեւել զիւրեկ էր որ ինչ կա-
խվելի կրկին է պատմական։ Այն ժամանակ
փարսութիւնը թուր տակ ժողովրդին երգում
այն նորապարտական տեղերում կախվելի քա-
նակների նկարով։ Երբ երգարարներն առաջար-
կեցին ստորագրութիւն տալ իրանց երգման մա-
սին, նրանք հրամարկեցին ձեռք բռնել, տակով
թէ թղթից շատ են փոխենում այն որի երբ
առանց խմանալու։ Թէ ինչ են ստորագրում, ըս-
տարարները կախվել երեւելիցն զիւրեկ ուսու-
ցանակ երեւելի անցնելու։ (ՍԵՐՅԱՆՈՒՆ) աշխա-
նում է որ Միտայի զիւրեկները փարկի ժա-
մանակները այնքան փոխենում են թղթից և
ստորագրութիւն, որ մինչ անգամ հրամարկում
են փոխել իրանց անունով կեանք փոխել ըս-
տանաւոր, միայն թէ ապա լինել թղթի վրա
ձեռք բռնել և ուսուցանողութիւն։

Մեզ հաղորդում են որ Հայաստանի Երեւան-
նայոց արտինքը Նիշիւն երեւելիցն զիւրեկ զանգում
է մի փողովի, խմոր։ Եթէ լինի, զանգում
պէս, որպէս անուն են մի քանի տարիներ։
Այդ տարիներին վրա նստած են մոտ 30 մա-
տաղանդ երեւելի 7-10 տարեկան։ Այդ ո-
գորակի բանը զարգել է ներկայումս, ուսու-
ցելը մի տիպայն է, որ իր քանակի նա մի-
տարիներ կամ թողնակ ժամանակ, անկան
թղթում է ինչ երեւելիներին։ Մանգիկից
անցնել որ խաղում են փողովում, որպէս
ուսուցանողներ թալ չունեն։ Իսկ այս մի քանի
որ է լինելիս անցնել փողով և ուսուցանողը,
ընտանքների անական փարկ չը ստանալու
պատմաւոր։

Յոգուտ որոնցից, որ ինքնուրու է թիֆլիսում
հանգուցնել կայր Արեւանից Ս. Բ. անունով,
(Մշակի) խմորութեան մէջ ստացնելան նե-
տեղայ նախարարութիւնները։ Առան և Միտայ
կարգանքներ 100 ռ., Արեւանից Նիշիւնի Թա-
րիւր 50 ռ., Գրեգոր և Ս. Գրեգոր Արեւանի
50 ռ., Մշակի խմորութեան անգամ.
Ներ 12 ռ., Արեւանից Երեւանի 10 ռ., Վ.
Կապուկանի 10 ռ., Ս. Տեր-Նիշիւնի 10 ռ.,
Յոգուտ Բարանան 10 ռ., Համալսարան Ա-
րեւանից 3 ռ., Սարգիս Կարկի 15 ռ., Ս. Պե-
տրովի 3 ռ., Մանգիկի Բարանի 10 ռ.,
Բարանից առ այժմ 283 ռուբլ.։ Ստորագրու-
թիւնը չարանակցում է։

այս կարող թէ աշխարհաբար և թէ ուսուցիչ.
բայց եթէ, յանկարծ, զուգ հարցնել աշակերտից
թէ՝ փողովիցն պատմական իրողութիւնը որ
գարում է թէ ժամանակ անցնել ունեցու Հայաս-
տանում, զազափար ունի արդեւ նա այն ժա-
մանակից Հայաստանի քաղաքական պարագա-
րից մասին, տեսնել է Հայաստանի քաղաքի և
քեւը, ժամօք է արդեւ երկրի աշխարհական
զիւրեկ և բաժանակցների նա. Թէ լինի են՝
Արաւոյան, Տարաշի, Մանգիկի, Բաղրանի,
Ուստանի, Տարաշի, Բաղրանի, Մանգիկի,
Ուստանի և միւս անունները։ Նախանցնել են
թէ զաւանակ, քաղաքներ թէ զիւրեկ. արեւել
էր Արաւոյան քաղաքը, նորա պատմական ժա-
գում։ Թէ նախանկարներ ունի ընդհանուր թը-
րականութեան նամար վարդանայ պատ-
րազը. աշակերտը հասկանում է արդեւ այս
պատմական նկարում արդարեւ. նա իրում է
որ 451 թուականին, միայն Հռոմէական
Ալեքիս զորաւոր իր թուր ունի էր շարում
կառուցանան զաւանակ պաշտպանելու Երա-
պիի քրիստոնէութիւնը։ Հնայ Առաջիկա թա-
գուրից, նայն իսկ միջին, Արաւոյ զաւան, Ա-
րաւոյից զաւանով թալ վարդան էր արեւան-
ցի կայր Առաւոյան զեմ և իր կարմիր արեւան
զեմ էր փրկում քրիստոնէ խաղ Արաւոյում.
Վերջուրեւ Թէ է ինչ Նիշիւն, Թարանից, ու-
րիշ ինչ նիշիւններ մենք ունենք։ Վարդ զա-
րում, այս զարու նախանկարներ նայոց գրա-
կանութեան նամար, որ նին աղի և լեզուի աղ-
ղեցութեան ներքոյ զարգացու մեր գրականու-
թիւնը։ Թէլու փրկին հարուստ է լին պատ-
մական և առաւանդական երկաթաբուրքն-
ներով, այն ինչ բանաստեղծութիւնը, փրկու-
թաւութիւնը, ընտան և զանազան գրականութիւ-
նը չը կարողացան խոր արեւանակ ինչ Հա-

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐԿԻՆ

Լրագիրները հաղորդում են հետեւեալ
տեղեկութիւնները։ Արաւոյի մէջ ծագած
փրկին ապստամբութեան մասին։ Արա-
ւոյի մէջ նորերում ծագած ապստամբու-
թիւնը, ինչպէս երևում է, այժմ բաւական
զանգուար է Բ. Գրան համար։ Մինչ
այժմ աղանջները անկախ ու ինչ ինչ
են և Բ. Գրան զարմում է ապստամբութեան
էին Բ. Գրան համար յարմար ժամանակ-
ներում, ամեն անգամ, երբ թիւրքաց կա-
ռաւարութեանը հարկաւոր էր պատմա-
րիկի իր անգարութիւնը իրան ուղղված
պահանջները չը կատարելու։ Համար լինել
այժման ապստամբութիւնը այն սահմա-
նագծի մոտ կատարել, որպէս Բ. Գրան
զիւրեկներ պէտք է սեւ Յունաստանին,
ամենք իր մասնէին, որ այդ ապստամ-
բութիւնը և Բ. Գրան պատերազմական
պարտաւորութիւնները մի կատարելու
թիւն են թիւրքաց զորքերը յիշեալ սահ-
մանագծի մոտ կենտրոնացնելու։ Համար
բայց ապստամբութիւնը սկսվել է Բանիայի
և Չերեզգորիայի սահմանների մոտ և Գեր-
փիւ-փաշայի զորքերը, կենտրոնացնելով ապ-
ստամբութեան տեղերի մոտ, հետանում են
յաւանական սահմաններից։ Այդ մի ապա-
ցոյց է, որ ապստամբութիւնը ճանաչում է
և ուղղված է Բ. Գրան զեմ։

Ապստամբութեան խելան նպատակը
յայտնի չէ։ Կարելի է ենթադրել, որ ապ-
ստամբները ձգտում են արանական հարկա-
տու իշխանութիւն տեղեկել։ Եթէ ապ-
ստամբները ցանկանային այնպիսի մի ինքնա-
գորութիւն ստանալ, որ զիւրեկներն ունի
Արեւելեան-Բանիայի մէջ, այն ժամանակ
նրանց հարկաւոր չէր լինի զեւրի ոյժով
ձեռք բերել այն, ինչ որ Բ. Գրան թիւ-
րի զաւանգրի համեմատ պարտաւորելի է
այն նրանց կամուրջաւոր։ Այս զիւրեկում
արանջների համար աւելի ձեռնառն էր
լինել՝ ապստե մինչև յոյն-թիւրքական վե-
մի փրկանալը և ապա խելքի մեծ պե-
տութիւններից, որ Արաւոյի փրկանալը
գութիւնների խելքից Հայաստանի փրկանալը
Արաւոյի փրկանալը զիւրեկում ապստամբու-
թիւնը կարելի է նրանով մեկնել, որ նրանք
ցանկանում են ստանալ աւելի, քան ինչ
կարող են ձեռք բերել խաղաղ ձանադար-
ճով, Բիւրլինի զաւանգրի համեմատ։ Այս-
պէս թէ այնպէս Գերփիւ-փաշա պէտք է

յառաժան, թէն առանկին փրկել երկ ինչ.
Այս և զոցա նման թաղաքիւ արեւելից, զու-
րիշ պատմական չէ կարող ստանալ Լ. Նե-
մարանի աշակերտներից. նոցա ապստամբներ
այտնող կատարել է. կարծում ենք թէ մենք
հիմարութեան զեմ շատ չլինք մեզուի եթէ
հրապարակելու պիտի թէ՛ հաշուար Լա-
զարանց նկարների արդի աշակերտները ամե-
նապարտական զազափար անգամ չունեն ոչ հա-
յոց պատմութեան, ոչ գրականութեան և ոչ էլ
աշխարհագրութեան մասին։ (Խոսքս միայն զի-
նախական գաղափարի աշակերտների մասին է).
Նորա երբ կարգում են իրանցու պատ-
մութիւնը և այնպիսի տեղեկանում են թէ՛ ի
Դուռն Հայաստան անունով մի երկրի և երկրի,
որին տիրում էին նայոց իշխաններ և թագաւոր-
ներ, այդ երկրից իր թագաւորներով նախկին
նոցա, աշակերտների աշխիւ երևում են իրեն մի
առաւանդական հեկտորոս Կարտու և հեկտ Կա-
րտու, որոնց ուր լինելը զորք զիւրեկ Հա-
ցում ենք, Թէ խորուրդ ունի այդպիս չնա-
կի և նորանցի կարգով մի նիշիւն, առանց
մեկնելու նորա միջի պատմական նկարանքների
և իրեն տեղը, ժամանակը և այլն. կարգալիս
փար ինչ կանց առնել, նիշիւնի միջի տեղ-
ը աշակերտների առաջ լուսաւորել պատմական,
գրականական և աշխարհագրական տեղեկութիւն-
ներով նկարների զինադրական գաղափարում չէ
ընդունված. իսկ եթէ ուսուցիչ մարմն երեւել
մայր ևս այսպիսի զեւրեկի ցանկութիւն, նա
անգոր է իրապիւրեալ այն, փան զի... Թէ ժա-
մանակը չէ ներում, Ինչպէս թէ ժամանակը
ուրեմն, շարունակական քանի զաւ և նախանկար
նայոց լեզուից իրապիւրեալ գաղափար նամար,
զուցէ նրանց զարմացած ընկերացի, ընդամենը
երեք զաւ. միայն. այն. ապա ուր մնային

նշանաւոր պատերազմական զորքաւորութիւն
ներ կատարել այնպիսի մի ժամանակ, երբ
պէտք է զիւրեկ յոյն-թիւրքական սահմա-
նական վեմը։

Շատ կարելի է, որ այդ անցքը աւելի
այս յաւանական կատարութեան մասին
պատմութիւնների փրկին պահանջները և
պիտի, որ Բիւրլինի կանխարկիցն ինչ
ներք նայում լինամք իրապիւրեալ։ Արեւելից
առաջիկա լուրերից երևում է, որ այդ նա-
խարկութիւնը անհիմն չէ. Պետութիւն
ներին զեւրեկների միայն երկրորդ զա-
րմանը քաղաքի պատմականութիւն, կանգն-
գործաւ բաւական խոստով է մի մի մի
տեղ է, որ պատմութիւնների ներկայացու-
ցիւնները անաշարի են լինել նա իր
երկրանի այն մասը, որպէս ուղղարկին
էր զարմանում Բ. Գրան իշխանութեան առ-
ջնացող յոյն ազգաբնակիւնական վեմի
վրա։ Կարող է պատահել, որ այդ հանգ-
մանքը աւելի էր այս յաւանական կատա-
րութեանը զրախան պատմական չէ այ
զեւրեկներից զրախանը և այդպիսով յա-
նաչեւութիւնները կարող են նայել երկրի
և մինչև անգամ բոլորովին ընդհանուր։
Թիւրքաց կառավարութիւնը քանակ
էր զմարանայ, եթէ նա տարկած լին
ճիշդէլ արանական ապստամբութիւնը և
մի և նայն ժամանակ պատերազմի Եւրո-
պան հեւա։ Այդ հանգամանքը յայտնի է
յաւանական կառավարութեանը, որ երկ
կառավարի նրանից պատմական

ՆԱԽԱԿ ԹԻՒՐԿԻՆ

Վան, մարտի 21

Եթէ մինչև անգամ երկրիւն մի նայ զի-
ւրեկի թէ Թիւրքական ինքնիւն թողնելով որ
զարմանում և հաւատարմութիւն պիտի նայն և
զարմացել, զարմաց մի հաւատար. Թաղաք
թուրքներ, լուսաւորութիւն և յառաջիկա
նոր Թիւրքայ աշխիւ այն են, ինչ որ յաղ-
արանութիւնը քրիստոնէայ կախարարի և
Կառուած քանակութիւն՝ մանկական կան-
ծերին (Նիշիւն-Թարանի)։ Ինչպէս որ անա-
նկ գաղափարներ մէջ պատմական և կարգ-
նայոց. սօֆիստիք (կարմիր քանակ) և յա-
րանիք (Երկրի քաղաքական կառավարիչ
նշանի և Թիւրքայ քաղաքական կառավարիչ
նշանի քաղաքակրթութեան և մարդկային յա-
ռաջիկութեան ամենին նախախան և ամեն
արդական սկզբանց և սարքական զազափար
նեւ։ Ի զուր և յաւան թէ Թիւրքայ պիտի յա-
րանիք, թէ հաւատարմաց վրա արդարութիւն

նայոց գրականութիւնը, պատմութիւնը և
խորագրութիւնը, առանց որոնց ոչ մի աղի
կարող հանել ազգային ինքնանախարկան
զազափարին։ Նամար է միջի մի լեզու ու-
սուցանարութիւնը առանց նրա գրական-
ութեան. Պատմականութեան ենք. ինչ որ անա-
նկ Երեւանի, Գերեւան և նայոց միւս ու-
սուցանարներում, միայնակայ Նամար է
Լ. Նեմարանի նամար. փրկանական խաղա-
ղա նշանակում է, որ Լ. Նեմարանում, որ
նայն նայեց ինչ զաւ փառաբանութեան
էին արտասանում, նայոց լեզու չէ կայ. ոչ
մնացել է միայն նրա չոր ու ցանաք կեմի
Դուռն է մեզ այսպիսի լեզուով խաղ Լ. Նե-
մարանի փրկանարութեանը, բայց ևս առանկ
զաւան է զաղաքի նշանարութիւնը։

Նեմարանի փրկին կանանդարութեան հաս-
տարկութիւնը զինք անցու, արդէն ինչ աղի մի
թէ նայոց ժամանակակիցութեան չէ կարմ-
նայն ինչպէս առաւանդական գաղափարի
զինադրական նախարարի մէջ և այդպէս թէ
միայն փրկանայ այդ փրկարի թիւրքութիւնը։
Ի խոր նեմարանում է Լ. Նեմարանի փառ ու-
պատիւը նայ հաւատարմութեան առաջ. Եթէ
նայոց պատմութեան և աշխարհագրութեան ու-
սուցանարներ, նեմարանից անկար պատմա-
րով, արդէն ինչպէս նայոց, միայնակայ առ-
լուր է նայն միայնակ նեմարանի գրական-
ութիւնը, երբ զրա իրաւունքը որով մի
ինչպէս կանանդարութեան 59րդ յարանում
որ կարգում ենք նեմարանը։ Ученый съездъ
гимназическихъ классовъ Лазаревского Инсти-
тута составляютъ слѣдующіе предметы: 1) Зо-
ковъ Востокъ, 2) Православнаго христіанства
6) Армяно-Григоріанскаго христіанства.
2. Русскій языкъ и Словесность.

